

Oxögat

nr 3
november 2018

MEDLEMSBLAD • FÖRENINGEN VADSTENA-AKADEMIENS VÄNNER

Sillsallad och briljant underhållning Kritik och publik om Solen och Nordstjärnan

Till Vadstena-Akademiens femtiofyraåriga historia har åter fogats en enastående framgång. Kritik och publik blev kreativt konfunderade och förtjusta av sommarens föreställning *Solen och Nordstjärnan*. *Opéra-ballet pour Louis XIV et Charles XII*. Den stora satsningen förenar musik, dans och dräkter till en mångtydig och fängslande helhet i barockens anda.

Tre verk – *Le désespoir de Tirsis* av Jean Desfontaines, Molières *Borgaren som adelsman* med musik av Jean-Baptiste Lully och *Narvabaletten* av Anders Düben – lagda i rad har skapat intressanta belysningar. Koreografen Karin Modighs baletter låter oss uppleva charmen och uttrycksfullheten i de rörelsemönster som i förstone ter sig formstela. Den avslutande hyllningen till Karl XII:s blodiga seger vid Narva år 1700 sätter kriget i en så bombastisk belysning att ironin inte kan undgå någon. Härtill kommer dräkterna som med sina märkliga överdrifter har blivit barockare än barocken själv – och mycket mer fantasifulla.

Librettona är av Charles Louis Seigny, Nicodemus Tessin d.y. och Molière. Musikalisk ledare i Bröllopssalen på Vadstena slott var Dan Laurin, regissör Karin Modigh och scenograf/kostymskapare Anna Kjellsdotter. På scenen fanns åtta dansare, nio sångsolister och tjugo musiker.

I sin presentation av föreställningen uppmanade Nils Spangenberg publiken att strunta i handlingen och bara ge sig hän. Många av oss gjorde naturligtvis det, men efterhand framträdde ändå en övergripande innebörd. Förbindelser och kontraster steg fram i den intensiva bearbetningen av det konstnärliga materialet. Genom den grälla dyrkan av krig och nationell storhet (eller litenhet) på textens och musikens yta rördes djupare känslor upp. De fick särskilt fäste i dansen och figurerna. Inte minst de "flegmatiska bakterierna" som krälade vid fältherrens fötter efterlämnade ett djupt oroande intryck (bild på sid 4).

Recensenterna hade mer delade meningar om föreställningen än man kanske kunde ha väntat sig. Några såg varken aristotelisk början, mitt eller slut i handlingen. För Sofia Nyblom (Svenska Dagbladet 22 juli) var det i stället en "sillsallad".

"Sångare och dansare är jämställda som rollfigurer och deras samspel är fantastiskt." FOTO: MARKUS GÅRDER

Hon var tämligen ensam om sin skepsis. I Sveriges Radio bekände Per Feltzin att han "knaprar barockdanser, arior och sångarensembler lika glupskt som en smågodisberoende lastar på kilovis med sötsaker inför helgen". Och Nicholas Ferrada-Noli (Dagens Nyheter 23 juli) såg en briljant föreställning: "Barockdansen är en fröjd, scenografin är smakfull, kostymen är perfekt, orkestern spelar fint och aldrig stelt. Sångare och dansare är jämställda som rollfigurer och deras samspel är fantastiskt."

Föreställningen utmanar, säger han, associationen mellan slaget vid Narva – som det besjöngs på 1990-talet av olika nazistband – och högerextremismen. I stället kopplas händelsen till de sköna konsterna och Sveriges internationalisering. "Det är en bragd." Även Loretto Villalobos (Expressen 27 juli) framhåller perspektivforskutningen. "Brunhögers favoritkung" får här verka i en kosmopolitisk anda, skriver han. Bortser man från den oundvikliga chauvinismen i textmaterialet blir operan därför en myllrande hyllning till teatern och musiken.

LARS GRAHN

Publiken fyllde Bröllopssalen till 98,5 % under föreställningarna i juli-augusti – alltså fullsatt! SVT 1 sänder den 15 december "Sommaropera", ett program om Solen och Nordstjärnan i Vadstena, Vampyren på Läckö och Läderlappen i Ystad.

Premiärkväll! Förväntan

Solen och Nordstjärnan kommer att överraska mig. De spektakulära kostymerna, den distinkta koreografin och de – som alltid – begåvade, fräscha och energiska sångarna, dansarna och musikerna.

Vadstena-Akademien lyckas igen förena de konstnärliga syftena med den individuella utvecklingen hos var och en ... Föreställningen blir det kollektiva resultatet!

Så vackert, så enastående, så berörande!

Vadstena-Akademien är en omistlig del av vårt kulturliv.

Anders Hedeberg,
kommunstyrelsens
ordförande, Vadstena.

Är vi kulturtanter?

Eva Nyström Tagesson,
antikvarie, och Göran
Tagesson, docent i
arkeologi, Linköping
och vid Ömberg.

Vad tyckte du om årets föreställning?

”Första akten tyckte jag bäst om, den var en så charmig helhet med de allegoriska figurerna, de fantasifulla och vackra dräkterna, dansen, musiken och sången som hängde ihop på ett så naturligt sätt.”

”Just det, dansare och sångare blandades så att det först var svårt att se vem som var vad.”

”Föreställningen var verkligen mycket fint sammansatt, där första

akten utspelar sig i Frankrike, andra akten är en fransk uppsättning i Stockholm och så den helsvenska tredje akten, en hyllning efter slaget vid Narva, av Nicodemus Tessin d y.”

”Precis, det franska i Frankrike, det franska i Sverige och så det svenska på franskt manér.”

”Dans är vi inte bortskämda med, det kändes som ett fräscht inslag. Men för varje ny föreställning bär vi också med minnen från tidigare somrar. Minns du när du var på Akademien första gången?”

”Oh ja, det var Salome 1975. Pappa hade lagt till med båten i gästhamnen och jag lockade med mamma på föreställningen – Anita Soldh sjöng, så vackert!”

”Den såg jag också, kanske var du samtidigt i publiken? Men jag var faktiskt där redan året innan och såg *Sin hus-trus slav*. Jag blev lite kär i en sångerska som var dubbelt så gammal som jag.”

”Vi som varit här många gånger, med minnen från gångna år – är vi kulturtanter nu?”

”När jag som ung gick på opera och såg alla vithåriga kände jag mej som rebell med kompisar som lyssnade på Deep Purple och Queen. Nu vet jag att det inte alls behöver vara så.”

”Tillbaka till årets föreställning – visst känns det som om sångare, musiker och dansare är proffsigare nu på alla sätt. På 70-talet låg det i förutsättningarna att det var en del av deras utbildning. I årets, ja, allkonstverk verkar alla vara fullfjädrade artister. Hur kan alla unga vara så duktiga?”

En annan värld

Sällan har en uppsättning av Vadstena Akademien klätt Vasaslottets bröllopsal bättre än årets operaföreställning. Hövisk dans, välklingande sång och genuin barockmusik smältes samman i färgstarka tablåer. Vi har inte ofta upplevt dans som så dominerat en föreställning på slottet, skickligt koreograferad och framförd. De fantasifulla och praktfulla dräkterna var en ren ögonfröjd och sångarnas och musikernas prestationer var i klass med vad vi som varit med från starten (1964) tidigare upplevt.

Lars och Maud Normell,
Danderyd och Nässja.

Från norra Europas vackraste hamn till bröllopsalens omslutande famn förflyttas vi till annan värld och njuter av barockens flärd.

Vad kan man mer av Vadstena-Akademien önska i årets sommarheta grönska?

Hotfullt – och hoppfullt

Katarina Sandström
Blyme, kommunikatör,
Vadstena.

Flamenco-doftande dans. En gupande gondol. Slemmiga bakterier. Färgstarka och fantasirika kreationer jag vill fram och ta på. Här erbjuds så mycket att titta på att jag nästan glömmet musiken. Men svänget från cembalon och Ingrid Bergs fina sopran kommer jag att bära med mig. Liksom tredje aktens budskap, som i min tolkning blir att kriget inte bara

kan skyllas på konungar. Krigsmaskineriet bärs upp av oss alla. Kriget börjar inom oss. Men också freden och glädjen. Ett både hotfullt och hoppfullt slut.

Yvigt på Slottet

Färgsprakande, vackert, tokigt, underhållande – *Solen och Nordstjärnan* var en härlig upplevelse! Såväl sångare som dansare och musiker – vilka alla höll en jämn och fin kvalitet – verkade ha minst lika roligt som publiken. En baryton stod dock ut, och det var inte så konstigt, då han var mentor till alla

sångarna. Vackra rörelser, men för mig som undervisats i barockens koreografi av framlidna Mercedes Björlin var de litet väl yviga. Man kunde på grund av klädedräkten under barocken enbart gestikulera från armbågen, inte från axeln. Men senare tiders forskning kan ju ha kommit fram till något annat förstas... En alldeles förtjusande upplevelse var det dock, värmen till trots.

Viveka Anderberg Åkerhielm,
operasångerska,
Frövi.

SUCCÉER, SPONSORER OCH GÅVOR

Kära vänner!

Vadstena-Akademien kan lägga ännu en succé bakom sig och vi som stöttar i bakgrunden gläds förstås åt de enastående konstnärliga framgångarna. Personligen tror jag inte att jag någonsin upplevt en så homogen föreställning som *Solen och Nordstjärnan*.

Under året har ett stort arbete nedlagts på att bringa ordning i medlemsregistret och det vill jag tacka den avgående ledamoten Eva Andrén Forsmark för. Eva har tillsammans med kassören Stefan Gunnarsson noggrant gått igenom medlemslistorna och skickat påminnelsebrev till medlemmar som inte betalt – allt för att stärka föreningens intäkter och minska utgifterna för tryck och distribution av OXÖGAT.

Vi har under året emottagit flera penninggåvor, bland annat efter Arne Svahns och Lars Bylins respektive bortgång. För båda dessa gåvor stipuleras att de ska användas för stipendier. Ytterligare gåvor kommer från aktiva medlemmar. Jag vill påminna er om denna möjlighet att stödja föreningens verksamhet. Gåvor som inte är villkorade hjälper oss att bidra till akademiens verksamhet, att hålla hög kvalitet på tidningen OXÖGAT och att rekrytera nya medlemmar.

För att försäkra oss om ett jämnt inflöde av intäkter kommer varje medlem att med årets första nummer av OXÖGAT få en faktura på medlemsavgiften. Den kan enkelt betalas med swish eller till vårt bankgiro. För att förenkla budgetarbetet och bokföringen har styrelsen också beslutat att inte längre erbjuda ständigt medlem-

skap för nya medlemmar. Vi erbjuder inte heller företagsmedlemskap utan satsar i stället på att sluta avtal med lokala sponsorer, ett arbete som hittills gett lyckat resultat.

I förra numret av OXÖGAT påpekade jag att föreningen är i behov av en webb-administratör. Det är vi fortfarande. Tips mottages tacksamt!

Som några av er redan vet drabbades jag för några år sedan av en ögonsjukdom som gör att synen successivt försämras. Sedan jag tillträdde för ett drygt år sedan har försämringen gått långt snabbare än vad jag och min ögonläkare kunnat förutse. Detta har gjort att jag tyvärr tvingas avveckla flera av mina åtaganden, bland annat det som ordförande i vänföreningen. Turligt nog hittade valberedningen en synnerligen erfaren efterträdare i Meg Tivéus, som också sitter i akademiens styrelse. Vi hälsar Meg och den nya ledamoten Bengt Horn välkomna till vår styrelse den första januari!

Jag tackar därmed för mig. Jag kommer att sakna föreningen och det trevliga umgänget med vännerna i styrelsen och får i fortsättningen nöja mig med att, så länge det går, betrakta verksamheten på behörigt avstånd.

HANS LUNDGREN, ordförande

Hans Lundgren, ordförande.

FOTO: ULLA-CARIN EKBLÖM

ÖSTGÖTE UT I FINGERSPETSARNA

Kära VA-vänner!

Låt mig som min företrädare börja med att tacka för det stora förtroende som getts mig att leda Vänföreningen under det närmaste året – tills en efterträdare rekryterats till Hans Lundgren, som så tråkigt fick en alltför kort tid som ordförande.

Vem är jag? Östgöte ut i fingerspetsarna, brukar jag säga.

Min farfar var uppfödd på Djurskälla Gatugård norr om Motala och gick i realskola i Rödtorner i Vadstena på 1880-talet. Mina morföräldrar bodde på Stora Fallsberg vid Bjälbo där min mor växte upp.

Mitt musikintresse väcktes tidigt, då pianolektioner var obligatoriska i vår fembarnsfamilj. Som sladdbarn rekryterades jag också till Motala kyrkokör.

Yrkesbanan har dock inte inkluderat musik. Även om det är bra att inte vara "tondöv" för vad som händer i en organisation där man är chef...

Uppvuxen i Motala flyttade jag till Stockholm för att gå på Handels och har blivit kvar där sedan dess. Chefsjobb på Holmen, Modo, Åhléns och Posten, och sedermera vd för Svenska Spel har utgjort min professionella karriär.

Det senaste decenniet har jag ägnat åt styrelsearbete i både stora börsnoterade bolag och små företag.

Intresset för musik och kultur har lett till uppdrag i styrelser för bland annat Operan, Stenhammarstiftelsen, Svenskt Kulturarv, Nordiska Museet och Skansens vänförening. I

Vadstena-Akademiens styrelse har jag suttit i flera år. Att kombinera den fina upplevelsen av en premiär i Bröllops-salen med ett besök i mitt kära Östergötland är för mig en höjdpunkt på sommaren.

Jag känner mig glad och stolt över detta uppdrag och hoppas att jag ska kunna bidra med något till denna kvalificerade styrelse.

MEG TIVÉUS, ordförande från 1/1 2019.

Meg Tivéus, ordförande från 1/1 2019.

FOTO: PETER KNUTSON

Richard Lindström, basbaryton, som fältherre förföljs av fyra flegmatiska bakterier. *Solen och Nordstjärnan*.

Stadgar, styrelse, stipendier

Vid årsmötet i Vadstena-Akademiens Vänner den 29 juli 2018 i avhandlades följande frågor utöver sedvanliga formalia.

Stadgeändring. Styrelsen föreslog att föreningens stadgar ändras så att den styrelse som utses vid det årsmöte som äger rum under sommaren tillträder vid följande årsskifte och inte omedelbart, som hittills. Efter diskussion voterade 23 medlemmar för förslaget, 13 emot och 14 lade ned sin röst. Vid ett extra medlemmöte direkt efter årsmötet fastställdes stadgeändringen.

Ny styrelse. Vid årsskiftet avgår Hans Lundgren av hälsoskäl. Till ny ordförande utsågs Meg Tivéus. Medlemsansvariga Eva Andrén Forsmark avgår samtidigt och till ny ledamot valdes Bengt Horn. Den nya styrelsens sammansättning framgår av listan på sidan 8 i detta OXÖGA. Fullständigt protokoll från årsmötet finns på www.vadstenaakademiensvanner.se

Stipendier. I anslutning till årsmötet fick följande medverkande belöningar för insatser i *Solen och Nordstjärnan*:

Mathilda Larsson, dansare, 20 000 kr, Vänföreningens stipendium till Ingrid Maria Rappes Minne för bredden i sina framställningar av Herdinna, Ömhet, Flegmatisk bakterie och andra;

Niels Pfeffer, musiker, 20 000 kr ur Lars Kritz' stipendiefond för sitt förnämliga musicerande vid cembalo och teorb;

Philip Björkqvist, basbaryton, 20 000 kr ur samma fond för sina kraftfulla insatser som Herde, Sjungande spanjor och Krigsgud;

Jakob Nilsson, tenor, 20 000 kr ur Märta Christina och Magnus Vahlquists Stiftelse för att vidareutveckla sin vackra röst, här prövad i roller som Skåning, Sjungande spanjor, Galant fransman och Svensk fältherre;

Niklas Fransson, dansare, 20 000 kr ur samma stiftelse för sina mångskiftande gestaltningar av Amor, Doktor, Efterhängsen publik, Svensk soldat och Scaramouch;

Richard Lindström, basbaryton, 25 000 kr ur Sven och Britt Ekbergs stipendiefond för ypperliga insatser som Havsgud, Älskande italienare, Karneval och Svensk fältherre.

Nya sponsorer

Vadstena-Akademiens Vänner gläds åt att ha fått **Vadstena Sparbank** som sponsor. Bidraget på 5 000 kronor är ett betydelsefullt stöd för vår verksamhet.

Som sponsor syns man på vår webbplats och i medlemstidningen OXÖGAT. Man erhåller fyra biljetter till valfri konsert under spelperioden och får delta med två personer i vänföreningens måltid och operaföreställning. Man blir också företagsmedlem i föreningen, vilket berättigar till förköp till föreställningarna.

”För Vadstena Sparbank är det självklart att vara med och sponsra Vadstena-Akademiens Vänner, som i sin tur stöttar Vadstena-Akademien, en viktig institution för staden”, säger Anna Elmquist, placeringsrådgivare i banken. ”Vid årets föreställning, som jag tyckte var väldigt spännande, knöt jag flera givande kontakter under minglet i pausen.”

Vadstena Sparbank

Vi välkomnar också **Strandbergs mode** som ny sponsor.

Att stödja den lokala verksamheten i Vadstena ser Gilla Eke-Göransson, nu ledare av familjeföretaget, som ett viktigt socialt och kommersiellt värde för Strandbergs mode. Med sin butik vid Stora Torget är Strandbergs en del av stadens klädes- och kulturhistoria sedan 1897.

”För mig är mode viktigt och Vadstena-Akademiens operor erbjuder alltid spännande uppsättningar, där kostymerna utgör en väsentlig del av upplevelsen. Det vill jag anknyta till.”

”Välkommen att möta internationellt mode av hög kvalitet – såsom Joseph Ribkoff, Schneiders, Max Mara Weekend, Betty Barclay, Geiger!”

Deckardrottningen i Skoga.

FOTO: LARS GRAHN

Mellanakt i lätt duggregn. VA-Vänner tar skydd utanför Skärets operasalong.

”Musik värd att dö för.” Via Skoga till Don Carlo på Skäret

Äntligen! Åter en resa med Vadstena-Akademiens Vänner! Senast for vi till Ystad i juli 2014, minnesrikt för oss som var med. Nu var vårt huvudmål Opera på Skäret i det vackra Bergslagen och föreställningen *Don Carlo* av Giuseppe Verdi.

Tidigt den 12 augusti avgick bussen från Vadstena. Medresenärer anslöt i Motala och Örebro. Ombord välkomnades vi av Ingrid Haking Raaby, eminent reseledare, och Daniel, trevlig och säker chaufför.

Första anhalt blev kulturresevatet *Gamla Pershyttans bergmansby*, där kaffe och goda smörgåsar ställdes fram och där järn har framställts från medeltiden till 1953. Nästa etappmål var trästaden Nora i Bergslagen, där vi möttes av Ove Hoffner, artist, skådespelare och systerson till deckardrottningen Maria Lang (Dagmar Lange). Noraborna är stolta över att deras stad är förlaga till deckarnas fiktiva Skoga. Vi leddes med entusiasm och humor i hällande regn till väl utvalda platser. Ur buskar och bakom träd ”upptäcktes” kroppar, händer, fötter och andra ruskigheter, som gick att knyta till mordet i Skoga. Visningen avslutades stilenligt vid Maria Langs byst, där moster försågs med starka glasögon, hatt och sjal.

På färden genom Bergslagsskogarna gav Ingrid Haking Raaby en initierad bakgrund om Opera på Skäret och föreställningen vi skulle se, drastiskt och humoristiskt. Förväntningarna steg.

Opera på Skäret ligger skönt vid Ljusnarens strand. Huset är ett tidigare virkesmagasin med unik akustik. I år är det 15 år sedan verksamheten drogs i gång av operasångaren och violinisten Sten Niclasson. I dag är han chef för verksamheten. Hans son Alexander är konstnärlig ledare och hustrun Anna-Carin producent.

Don Carlo är med Alexander Niclassons ord ”Verdi när han är som bäst... Det finns ingen annan Verdiopera med så många stora, bärande roller som alla levererar musik

värd att dö för!” Föreställningen är regisserad av William Relton, bekant som regissör av *The Importance of Being Earnest* i Vadstena 2017. Kärnkonflikten i *Don Carlo* är att far och son konkurrerar om samma kvinna, Elisabetta, något som har verklighetsbakgrund. Elisabetta älskar Don Carlo, men vägrar att vara sin man, konungen Filip II, otrogen. Dramatiken stiger då det visar sig att Elisabettas väninna, prinsessan Eboli, är djupt förälskad i Don Carlo och inser att det är drottningen han älskar. En parallell berättelse handlar om den politiska rörelse som kämpar för att göra Flandern fritt från spansk överhöghet.

Salongen (virkesmagasinet) är mäktigt stor, scenrummet imponerande, likaså de vackra kostymerna. Stora köror, skickliga musiker och fantastiska sångare skapar en storslagen opera under dirigenten Michael Balke. Några av de ädlaste och samtidigt mest avskyvärda handlingar som människor är i stånd till gestaltas på scenen. Det är en totalupplevelse för öron, ögon, intellekt och hjärta, som William Relton uttrycker det i programtexten.

Föreställningen är fyra timmar lång med två pauser. Efter att ha levererat starka applåder vacklar vi ut, till brädden fyllda av ett musikaliskt storverk. Det är dags att återvända till Östergötland.

Under färden roas vi med limerickar av Lars Grahn och Lars Normell – som sig bör på våra resor. Vi tackar såväl vår reseledare Ingrid Haking Raaby som Brita och Lars Molin för deras minutiösa förberedelser.

Lars Molin tog upp tanken på en ny endagsresa sommaren 2019. Ett förslag var en operauppsättning som bygger på Peter Brooks Carmen på Wermland Opera i Karlstad i juni 2019, veckan före eller efter midsommar. Ett annat var Vattnäs Konsertlada strax utanför Mora, i så fall resa med övernattnig. Förslag och synpunkter välkomnas till Vännernas sekreterare eller redaktör. Kontaktuppgifter på annan plats i detta OXÖGA.

LOTTA ZACHARIAS

Orfeus och Eurydike av Edward Poynter, engelsk målare, klassicist (1836-1919).

Mer barock: Telemann

Även sommaren 2019 blir barock på slottet, när vi ger *Die wunderbare Beständigkeit der Liebe* eller *Orpheus* av barockmästaren Georg Philip Telemann. Manuskriptet till operan hittades först för ungefär 20 år sedan – vilket bland annat ledde till en förnämlig inspelning med Akademie für alte Musik under Rene Jacobs. Sedan har den spelats på några få ställen och inte alls norr om Tyskland.

När jag för ett antal år sedan kom över inspelningen blev jag helt begeistrad över det fantastiska verket och tänkte givetvis på Vadstena. Men jag slog det ur hågen, eftersom jag var övertygad om att det snart skulle spelas på vartenda operahus i världen. Men så blev det inte... och jag tror det handlar om den fatala bristen på nytänkande i operahusen och om att ska man nu spela barockopera så "kan man ju alltid ta en Händel". Men så finns ju vi som aldrig bangar för det okända och otippade!

Operan hade sin urpremiär i Hamburg 1726 och handlar alltså om Orpheus och Euridikes odödliga kärlekshistoria men i en lite grymmare version än Glucks megakända opera med samma namn. Librettot är på tre språk: tyska, franska och italienska, där Telemann också har komponerat i tysk, italiensk och fransk stil som ett försök att skapa ett europeiskt allkonstverk. Det är en stort anlagd opera med virtuosa sångpartier, sprängfylld av starka kontraster och underskön barockmusik.

Telemann ansågs på sin tid som en av de absolut främsta kompositörerna, fullt jämbördig med Johann Sebastian Bach och Georg Friedrich Händel. Båda var också hans

personliga vänner. Hans verklista är enorm och han var en föregångare när det gällde att prova nya stilar. I vissa kretsar har han ofta setts lite över axeln, men numera erkänner de flesta hans storhet. Vi ser alltså mycket fram emot att kunna presentera denna strålande Orpheus för publiken i Vadstena.

NILS SPANGENBERG

Tack publikvärdar!

Anna Märta Ottosson, Annamaria Szelényi, Birgitta Edvardsson, Magnus Vahlquist, Jan Ahrén, Rune Lemon, Christer Casell.

Nej, det här är inte 2019 års operasolister. Det är publikvärdarna som i många år ställt upp vid sommarens föreställningar i Bröllopsalen på Slottet, sålt program, svarat på frågor, blivit vänner med och uppskattade av operapubliken.

Tack till värdarna och välkomna till 2019 års operasäsong!

VIVECA SÖRENSEN, publikansvarig

Ingrid Maria Rappe – en oförbrännelig eldsjäl

Ingrid Maria Rappes minnesfond har kompletterats med en rejäl donation från vänföreningens nyligen bortgångne revisor Arne Svahn. En av vänföreningens viktigaste och käraste uppgifter har sedan 1968 varit att förvalta dessa fondmedel och premiera unga lovande artister, musiker och aktiva som gjort förtjänstfulla insatser inom Vadstena-Akademiens verksamhetsområden.

Tiden går fort och minnet är kort. Många undrar kanske vem Ingrid Maria Rappe är. Eldsjälar flamar upp och belyser världen och skapar i bästa fall bestående ting till glädje för kommande generationer. Ingrid Maria Rappe fick en vision vid Vätterns strand för 55 år sedan. Hon hade kommit dit för att studera i landsarkivet och fängslats av slottets bröllopssal där kvällssolen lyste in och skapade den perfekta scenografen för musikaliska uppföranden. Ingrid Maria Rappe var sångpedagog och huvudlärare i solosång vid Statens scenskola i Göteborg. Hennes specialitet var att rädda röster med problem. ”Rösten i sång och tal” hette de tvårvetenskapliga kurser hon erbjöd. Forskare, läkare, logopedier och andra röstspecialister bistod henne. Liksom omhändertagna tacksamma patienter med lysande karriärer bakom och framför sig.

Ingrid Maria Rappe ville samla de bästa unga sångarna, skådespelarna och musikerna i världen till vidareutbildning och konstnärlig insikt. Visionen rörde inte bara röstorgan och sceniska uttryck. Vadstena skulle bli ett internationellt centrum för repertoarforskning, utveckling av nya operaformer och interpretation. Hela staden skulle involveras – Vasaslottet, klosterkyrkan, rådhusalen, gamla teatern och kringliggande platser var lämpade för kultur. De unga nyfikna skulle möta de äldre kloka för gemensamt kulturutövande. Och så blev det.

När Vadstena-Akademien firade sitt 30-årsjubileum 1994 var Ingrid Maria Rappe närmare 80 år och hade inte långt kvar att leva. Hon kunde stolt konstatera att hennes idé hade blivit en succé. ”Det är något visst med Vadstena. Det är något som drar. Kanske den trolska sjön!” Ett 80-tal uppsättningar med nyskrivet och gammalt hade satt prägel på det svenska kulturlivet. Arkivfynd och nybeställningar var en gångbar trollformel. Vadstena-Akademien som plantskola för svenska sångarlöften gjorde att blickarna (och öronen) riktades mot Ingrid Maria Rappes skapelse. Den grundidén gäller fortfarande efter hundratal uppsättningar och konserter. ”Man samlar en massa okända sångare och musiker i en av Sveriges minsta städer långt från rikets stora städer. Man öppnar soppkök och ordnar internat. Bättre kan det inte bli.” Nina Stemme, Malena Ernman, Anne Sofie von Otter, Helena Döse, Loa Falkman, Mikael Samuelsson och många fler är trovärdiga vittnen till detta under.

Min egen ingång till verksamheten vid Vadstena-Akademien skedde bland annat via skådespelerskan och sångerskan Gaby Stenberg som var verksam som lärare i Vadstena 1982 till 1992. Ingrid Maria hade kurerat Gabys röst så att hon vågade tacka ja till rollen som Jacqueline i uppsättningen av *La Cage aux Folles* på Malmö Stadsteater.

FOTO: VADSTENA-AKADEMIEN

Ingrid Maria Rappe på platsen för sin vision.

Jag träffade damerna i Malmö under repetitionerna av succémusikalen som jag hade översatt. ”Vår bästa tid är nu” sjöng de med stor övertygelse.

Efter detta mellanspel sammanstrålar jag med Anders Wiklund som under nio år på 90-talet var Vadstena-Akademiens konstnärliga ledare och dessutom en av de lyckosamma forskningsledarna, ”grävarna”, som rumsterade i utländska och inhemska arkiv och notgömmor. Jag frågar: ”Hur var det att jobba med Ingrid Maria Rappe? Hon var ju en levande legend i Vadstena även om hon slutat som exekutiv konstnärlig ledare”. Anders minns hur Ingrid Maria Rappe ofta berättade om svunna tider och sin kamp för att förankra Vadstena-Akademiens verksamhet hos myndigheterna. Hon sökte stöd från Sparbanken i Vadstena och fick då en tom spargris som gåva tillbaka. Startkapitalet fick hon skjuta till själv.

Hon var noga med att akademien skulle ha en konstnärlig ledare, en forskningsledare och en administrativ chef och ”tog emot” dem i sitt hem nere vid sjön för att bli informerad om allt. Hon bjöd på vin så ledartrojan blev alldeles snurrig. Ingrid Maria Rappe hade synpunkter och uppfattningar om allt – repertoar, rollbesättning, de nyskrivna projekten och framtidsfrågor. När hon inte fick besök nere i Bjärred ringde hon ofta. Samtalen började alltid med ”Anders! Det är Rappe!” Sedan fick man vara beredd att avsätta en timma i luren. Anders minns speciellt att hon var mycket tveksam till att 1990 ta upp Ivar Hallströms opera *Hertig Magnus* – en svensk komponist på repertoaren! ”Men hon ändrade sig.”

Hennes vision framstår för Nils Spangenberg, akademiens nuvarande vd och konstnärlige ledare, som oerhört kraftfull. ”Envisheten och dådkraften var av storslagen kaliber och skapade den fasta grund som ett drygt halvsekel senare håller att stå på.”

Vi är många som har Ingrid Maria Rappe att tacka för mycket. Hon och den trolska Vättern har ännu kvar sitt magiska inflytande.

TURE RANGSTRÖM

Kalendarium jultiden 2018

VADSTENA SÅNG & PIANOAKADEMI

Pianosalong

lördag 24/11 kl 17 i Immanuelskyrkan,
Norrköping. Pianister från VSPA.
Entré 100 kr inkl fika.

Musikalisk salong

torsdag 29/11 kl 19 i Vätternkyrkan, Vadstena.
Sångare och pianister från VSPA.
Entré 100 kr inkl fika.

Luciakonsert

onsdag 12/12 kl 19 i Vadstena klosterkyrka.
Kören från VSPA, dirigent
Anna-Carin Strand. Fri entré.

Musikalisk salong och Luciatåg

lördag 15/12 kl 16 i Brunneby gård.
Sångare, pianister och kör från VSPA.
Biljetter via Kammarmusik i Östergötland,
slottsmusik.com.

Julkonserter

söndag 16/12 kl 17 och 19 i Trefaldighetskyrkan,
Vadstena. Sångare, pianister och kör från VSPA.
Entré 200 kr, biljettsläpp 16/11.

ÖVRIGT

Julkonserter

onsdag 5/12 kl 19, torsdag 6/12 kl 19,
lördag 8/12 kl 17 i S:t Lars kyrka i Linköping.
Linköpings studentsångare och Östgöta brass-
kvintett, dirigent Christina Hörnell.

”Från advent till Trettondag

– En riktig julkonsert”

torsdag 20/12 19.30 i Missionskyrkan i Linköping.
Linköpings damkör och cellisten Beata Söderberg,
dirigent Hans Lundgren.

OXÖGA

”Oxöga, oval åskådarpöppning i slutna teaterloge, efter det motsvarande fr. *oeil de boeuf*, vilken beteckning gives runda fönsteröppningar i allm.” [Svensk Uppslagsbok, 1934 års upplaga.] Oxögat ger möjlighet att observera utan att bli observerad och har fått ge namn åt medlemsbladet.

VADSTENA-AKADEMIENS VÄNFÖRENINGIS STYRELSE 2018–2019

ORDFÖRANDE T.O.M 31/12 2018: **Hans Lundgren**,
Linköping, 0731-54 39 78, hans.lundgren@liu.se

ORDFÖRANDE FR.O.M. 1/1 2019: **Meg Tivéus**,
Stockholm, 070-690 78 80, meg.tiveus@telia.com

SEKRETERARE: **Ingrid Haking Raaby**, Linköping,
0720-11 93 94, ingrid.haking@gmail.com

KASSÖR: **Stefan Gunnarsson**, Vadstena, 0702-66 48 00,
stefangunnarsson@live.se

MEDLEMSANSVARIG T.O.M. 31/12 2018: **Eva Andrén
Forsmark**, Vadstena, 0733-20 65 10, eva.af@live.se

KLUBBMÄSTARE: **Jan Johansson**, Vadstena,
0706-85 30 03, jannemobel@telia.com

AMBASSADÖR: **Loa Falkman**, Stocksund, 0708-55 04 23,
rosy.falkman@gmail.com

REDAKTÖR: **Lars Grahn**, Stockholm och Vadstena,
0705-88 34 50, grahnlar@telia.com

PUBLIKANSVARIG: **Viveca Sørensen**, Vadstena,
0739-38 01 04, vivecaoes@outlook.com

LEDAMOT: **Ture Rangström**, Stockholm och Gryts skärgård,
0705-36 82 09, rangstromture@gmail.com

LEDAMOT FR.O.M 1/1 2019: **Bengt Horn**, Motala, 070-
677 71 93, bengt.horn@boremail.com

För medlemskap, adressändring eller mer information:
Eva Andrén Forsmark, se ovan.

Betalning av Årsavgift

Enskild medlem 300:- /år, par (på samma adress) 500:- /år.

Betalningen görs till bankgiro 294-4569 eller swish
123 129 30000. Inbetalningskort kommer i utskick
tillsammans med OXÖGAT i mars 2019. Kom ihåg att
skriva namn på inbetalningen!

Anrop till OXÖGATS läsare

Ett medlemsblad är ett återkommande samkväm med vänner, i OXÖGATS fall flera hundra Vadstena- och operaentusiaster. Som husvärd för tillställningen önskar man att deltagarna ska känna sig välkomna, hemtama och – inte minst – roade av sällskapet och samtalsämnen.

Stämningen i ett mingel blir bättre ju mer man känner varandra. I vårt fall är mycket givet och självklart. Men inte allt. Jag vill därför be er om synpunkter på vad som sker här i OXÖGAT. Kom med tips, inlägg, kritik och kanske också en smula uppmuntran! Allt sådant är välkommet.

Kontaktuppgifter i styrelselistan här ovan.

Lars Grahn, redaktör.

FOTO: PRIVAT